

Onderwijs in beweging

4

Onderwijs in beweging

Het streven naar groei en internationalisering had vergaande gevolgen voor het onderwijs, zowel in het curriculum als in de organisatie. Het leverde samenwerkingsvormen en innovaties op die een positieve uitwerking hadden op de ontwikkeling van ESSB, maar tegelijkertijd ook een werkdruk die nauwelijks of slechts met uiterste inspanningen bij te benen was, waardoor nieuwe herzieningen noodzakelijk waren.

Internationalisering en groei

Twee doelstellingen waren vanaf 2013 leidend bij de ontwikkelingen in het onderwijs aan de Faculteit der Sociale Wetenschappen. Het was het jaar waarin een dreigend financieel tekort noopte tot reorganisatie van de faculteit. Internationalisering was een van die doelstellingen. Dit doel hing direct samen met de andere doelstelling: groei. De faculteit kon alleen maar groeien door het aantal studenten uit het buitenland flink op te voeren. Daaruit vloeide direct voort dat de werkdruk op het onderwijzend en ondersteunend personeel toenam, maar dit nadeel werd voorlopig voor lief genomen. Wie niet meegroeide, bleef achter en liep vanwege de universitaire financieringssysteem de levensgrote kans financieel achter het net te vissen.

Het aantrekken van buitenlandse studenten is voor de universiteiten in het land een aanlokkelijk verdienmodel. Hoe meer studenten, des te meer geld de universiteit krijgt van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Gelijkblijvende studentenaantallen impliceren minder inkomsten indien andere universiteiten groeien. De trend die bij alle universiteiten dominant werd, de internationalisering, was daarmee de grote aanjager van de schaalvergroting. Dat speelde ook mee bij de eerste reorganisatiemaatregelen binnen de FSW onder het decanaat van Henk van der Molen. Er werd onmiddellijk ingezien dat de faculteit mee moest doen met de landelijke trend en zoveel mogelijk studenten uit het buitenland naar Rotterdam moest zien te krijgen. Dat was de reden dat razendsnel een internationale bachelorvariant van de populaire

opleiding Psychologie in het leven werd geroepen, die al in het studiejaar 2014-2015 kon beginnen.

De kunst was om als faculteit de marktwaarde verder te vergroten door andere groepen studenten aan te trekken, vooral die uit het buitenland. Zo werden steeds meer op internationale leest geschoeide programma's geïntroduceerd. Bij sommige daarvan werkten verschillende disciplines nauw met elkaar samen, zoals onder meer bij de nieuwe internationale bachelorstudie Management of International Social Challenges (MISOC).

Uiteraard was verbetering van de financiële situatie niet het enige doel van de internationalisering. Internationalisering werd ook gezien als een belangrijke mogelijkheid het onderwijs te verrijken door het bereiken van meer diversiteit in de collegezalen. Bovendien maakte Engelstalig onderwijs het ook mogelijk om internationale docenten aan te trekken, waardoor de wetenschappelijke positie van Nederlandse universiteiten in het algemeen en ook ESSB is versterkt.

In de nieuwe strategie van de faculteit 'Meeting the future society', ingezet tijdens het decanaat van Victor Bekkers, ontstonden meerdere opleidingen waarin samenwerking over de grenzen van disciplines heen centraal stond. Zoals het masterprogramma Organisational Dynamics in the Digital Society (ODDS), waarin psychologie, sociologie en bestuurskunde met elkaar samenwerkten. Dat zulke nieuwe studierichtingen ontstonden, had verschillende oorzaken. In de eerste plaats pasten ze bij het doel van de strategie om meer interne samenwerking te bereiken.

Daarnaast waren ze inhoudelijk sterk en in staat veel studenten te trekken. Anderzijds konden het studies zijn die nog ontbraken in het onderwijsprogramma van de faculteit en die zij graag wilde toevoegen aan haar portefeuille. En in de laatste plaats was er de wens het masteraanbod te versterken.

Onderwijs onder druk

De keerzijde van de talrijke programma's die het gevolg zijn van internationalisering en de behoefte aan groei was de al aangestipte verhoging van de werkdruk op het onderwijzend en ondersteunend personeel. Bij de opleiding Psychologie leidde die toegenomen werkdruk tijdens het studiejaar 2019-2020 tot het opnieuw invoeren van een numerus fixus van 600 studenten, omdat de betrokken docenten en de ondersteunende staf een aantal van 1.000 studenten niet aankonden. Daar kwam nog bij dat het probleemgestuurd onderwijs juist kleinschalig werd toegepast, dus in groepen van ongeveer twaalf studenten. Daarvoor waren dan erg veel docenten en tutoeren nodig. Degenen die zulke kleine groepen lesgaven waren, om kosten te besparen, veelal tutoeren, die beperkte onderwijstaken hadden en slechts op tijdelijke contracten waren aangesteld. Het aantal tutoeren werd steeds groter en hun aansturing steeds lastiger. De tutoerenhandleiding werd weliswaar steeds verder uitgebreid, maar dat had als gevolg dat ook de afstand tussen hen en de studenten steeds groter werd.

Het onderwijssysteem kwam verder onder druk te staan doordat een groot deel van het werk van docenten bestond uit het begeleiden van de masterscripties die de studenten vervaardigen. De tutoeren mochten dat niet doen aangezien

zij daarvoor niet de juiste kwalificaties hadden. Tutoeren hadden 'slechts' een masteropleiding afgerond. Er ontstond een grote behoefte aan scriptiebegeleiders, die gepromoveerde medewerkers moesten zijn. Bij gebrek daaraan moesten deze begeleiders vaak extern worden ingehuurd.

De grote markt die inmiddels was ontstaan in het aanleveren van samenvattingen van de leerstof bleek evenmin bevorderlijk voor het probleemgestuurd onderwijs dat kenmerkend was voor de ESSB. De laatste jaren groeide deze markt alleen maar verder. Waar twintig jaar geleden nog een enkele samenvatting van een te bestuderen boek was te krijgen, zijn dat er nu vele: talrijke bedrijven bieden tegen betaling samenvattingen aan, waarvan studenten gretig gebruikmaken. Ook de sociale media spelen hierin een rol. In WhatsApp-groepen, waarvan veel studenten deel uitmaken, circuleerden de meeste opgaven en vraagstukken uit het onderwijsmateriaal en hoe ze op te lossen, waardoor de uitkomst van deze vorm van probleemgestuurd onderwijs weinig verrassends meer had te bieden: het was voor de studenten een trucje geworden waarmee zij, gewapend met de samenvattingen, de opgaven te lijf konden gaan.

De problemen die zich voordeden, leidden tot een herziening van het bacheloronderwijs die in het studiejaar 2022-2023 begon (en bij psychologie een jaar later). Met deze herziening waren drie doelen gemoeid. Namelijk het aantrekkelijker maken van het onderwijs voor staf en studenten door meer variatie in de onderwijsvormen aan te brengen; het verminderen van de werkdruk voor de staf (met als neveneffect een

verkorting van het academisch jaar); en als derde punt het tot stand brengen van efficiënter, en daarmee goedkoper onderwijs.

De leidende gedachte bij deze herziening was om het onderwijs minder afhankelijk van de tutores te maken, waardoor er ook meer ruimte ontstond om vast gepromoveerd wetenschappelijk personeel aan te nemen. Juist dat personeel was in staat masterscripties te begeleiden om daar de werkdruk te verlagen. De belangrijkste maatregelen van de herziening waren het creëren van grotere onderwijsgroepen, het terugbrengen van acht blokken (van vijf weken) naar vier (van negen weken) en het geven van meer vakken naast elkaar (met uitzondering van psychologie).

Het leidde ertoe dat het probleemgestuurd onderwijs door velen, met uitzondering van de opleiding Psychologie, als 'sleets' werd ervaren en niet meer goed aansluiting vond bij een nieuwe generatie studenten. Dat zorgde op zijn beurt weer voor verschillende onderwijsvernieuwingen en -verbeteringen. Ook was het streven de groeiende afstand tussen enerzijds de docenten en tutores en anderzijds de studenten te verkleinen, onder meer door het onderwijs minder 'tutorintensief' te maken. Bij pedagogische wetenschappen zijn zelfs alle tutores verdwenen en is alleen wetenschappelijk personeel in dienst. Alleen bij psychologie wordt het pgo nog steeds op een betrekkelijk traditionele leest gehanteerd, al zijn ook daar de groepen groter geworden. Met het in 2019 opgerichte *Learning and Innovation*-team wordt nog steeds gekeken hoe het bekritiseerde pgo-model verder is te verbeteren. De vernieuwingen en verbeteringen zijn tevens onderwerp van een grondige evaluatie.

Bestemming van HOKA-gelden

Tot 2015 was het gebruikelijk dat studenten studiefinanciering kregen voor de duur van de nominale studieduur. In dat jaar werd deze basisbeurs evenwel afgeschaft. Voorwaarde was dat het geld dat de overheid aan de niet-verstreekte beurzen overhield, zou worden geïnvesteerd in verbetering van het hoger onderwijs aan de universiteiten, volgens de Hoger Onderwijs Kwaliteitsafspraken. De te investeren bedragen kregen daarom de naam HOKA-geld. Om voor dit geld in aanmerking te komen konden de universiteiten niet onmiddellijk hun hand ophouden bij het ministerie van OCW. Er moest per faculteit een plan worden gemaakt waaraan het geld zou worden besteed. Vervolgens werden deze plannen een voor een beoordeeld door de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO) in een *audit*.

ESSB ging in 2018 aan de slag om een plan te maken om in aanmerking te komen voor het geld. Dat werd na een geslaagde *audit* in 2019 toegekend. Met het geld kon bijvoorbeeld het aantal tutores verder worden uitgebreid volgens het plan *Tutoring 2.0*. Hun werd de kans geboden in het derde en vierde jaar van hun aanstelling een basiskwalificatie onderwijs te behalen.

Een belangrijk deel van het HOKA-geld kwam ten goede aan het aanstellen van een aantal onderwijskundigen die gezamenlijk het nieuwe *Learning and Innovation*-team vormden. De instelling van dit team kwam als geroepen, omdat het onmiddellijk van grote waarde bleek toen in 2020 de corona-pandemie om zich heen greep. Vooral in die periode konden zij meteen aan de slag om als onderwijskundigen veranderingen

aan te brengen en door te voeren in het curriculum en de examinering. Dit alles had als doel de kwaliteit van het onderwijs verder te verbeteren, ondanks de lastige omstandigheden. Een webteam, onderdeel van het *Learning and Innovation*-team, hielp mee om op heel korte termijn de collegestof digitaal te kunnen tentamineren. Het team speelde een essentiële rol bij het in goede banen leiden van de collegestof en het digitaliseren van de tentamens toen daaraan tijdens de pandemie grote behoefte was. Het was bovendien belangrijk in het streven het onderwijs aan de faculteit aantrekkelijker te maken.

Gevolgen van corona

In maart 2020 kreeg de gehele wereld opeens te maken met een uitbraak van het coronavirus, ook wel aangeduid als COVID-19. Nadat eind februari 2020 de eerste besmetting in Nederland was vastgesteld, greep deze pandemie snel om zich heen en legde ze het openbare leven plat. Wat nog begon met het elkaar geen hand meer geven en een afstand van anderhalve meter tot elkaar in acht nemen, eindigde in complete *lock-downs*, waarin mensen elkaar niet meer mochten bezoeken. Dat betekende eveneens dat al het onderwijs, van school tot en met universiteit, opeens niet meer mogelijk was. Medewerkers mochten slechts in zeer beperkte mate en liever helemaal niet meer op de universiteit komen.

Een van de kenmerken van de uitbraak was dat deze de samenleving compleet overviel. In allerijl moesten maatregelen worden getroffen om die onmiddellijk toe te passen, zonder ze ook maar een moment te kunnen uitproberen. De pandemie ontwikkelde zich binnen enkele weken tot een maatschappelijke crisis, die

iedereen aanging en zich in het naoorlogse Nederland nog nooit op deze schaal had voorgedaan. Complicerende factor was dat het virus na verloop van tijd veranderde, terwijl het door alle lagen van de bevolking heen raasde.

Voor de faculteit hield de uitbraak van de pandemie in dat er van het ene op het andere moment onderwijs op afstand moest worden gegeven. Dat bracht een grote schok teweeg, omdat deze digitale vorm van onderwijs meteen in de praktijk moest worden gebracht, terwijl de meesten hiermee nauwelijks ervaring hadden opgedaan. De rol die het *Learning and Innovation*-team hierbij speelde, was van cruciaal belang voor de voortgang van het onderwijs. Voor het faculteitsbestuur, het personeel en de studenten brak een tijd aan die twee jaar lang een zware wissel trok op alle betrokkenen, mede omdat zij gedurende die tijd hun studie- en werkplek niet mochten bezoeken.

De pandemie leidde tot ingrijpende veranderingen, zoals onlineonderwijs en de digitalisering van de tentamens. De tentamens werden voor de uitbraak altijd op locatie op de campus gehouden. In een zaal gingen de studenten met pen en papier aan de slag om de hun voorgelegde vragen te beantwoorden. Die mogelijkheid was tijdens corona uitgesloten. Daarom werden onvermijdelijk ook de tentamens *online* afgelegd.

Het digitaal afnemen van tentamens op afstand bleek geen sinecure. De studenten zaten voor hun scherm een tentamen te doen, terwijl een telefoontoestel daarvan opnames maakte om eventuele fraude tegen te gaan. Dit surveilleren

op afstand, ook wel *online proctoring* genoemd, leidde tot discussies over de privacy. Wat was er bijvoorbeeld in de studentenkamers te zien, waar degenen die toezicht hielden eigenlijk niets mee te maken hadden? Het waren ingewikkelde vragen. Alles schakelde over op digitaal, niet alleen de tentamens: werkcolleges met tutores werden gedigitaliseerd, hoorcolleges gingen digitaal. Op de campus was vrijwel niemand meer te bekennen.

Nadat de pandemie was uitgewoed, iedereen weer normaal zijn werk kon doen en studenten weer in de collegebanken plaats hadden genomen, tekende zich de vraag af hoe het onderwijs in het vervolg moest worden ingericht. Want hoewel de situatie na twee jaar weer was genormaliseerd, gold dat niet voor het onderwijs, waar studenten tijdens de pandemie hadden geproefd van het voordeel van digitale opnames van colleges. Het droeg eraan bij dat er op onderwijsgebied meer werd geëxperimenteerd met het al of niet digitaliseren van colleges en met het onderzoeken hoe de lesstof interactiever was te maken, met meer participatie van de studenten. Ook werd er aanzienlijk meer gebruikgemaakt van nieuwe methoden, zoals het *streamen* van onderwijsmateriaal en van het gebruik van vooraf opgenomen filmpjes waarin uitleg werd gegeven.

Ook het digitaal afnemen van tentamens is na de pandemie gebleven. Weliswaar niet meer in de studentenkamers, zoals tijdens corona, maar op de campus. De universiteit bezit zo'n 1.200 laptopcomputers met als besturingssysteem Google Chrome OS, zogenoemde chromebooks, waarvan studenten tijdens tentamens gebruikmaken.

Voor de docenten heeft dat als voordeel dat ze niet meer een stapel papier aangeleverd krijgen die zij moeten nakijken, maar dat ze de tentamens in het scherm van hun eigen computer te zien krijgen. Na wat aanloopproblemen zien de meeste docenten de digitalisering van de tentamens als een verbetering.

Nominaal = Normaal op de helling?

In juni 2011 stemde de Faculteitsraad in om mee te doen aan de proef bij alle vier de bacheloropleidingen voor het behalen van zestig studiepunten in het eerste jaar, onder de noemer 'Nominaal = Normaal' (N=N). Vanaf het eerstvolgende academisch jaar 2011-2012 werd het nieuwe Bindend Studie Advies (BSA) ingevoerd en vormden de zestig studiepunten de regel om studenten tot het tweede jaar toe te laten. Het studiejaar werd ingedeeld in acht onderwijsblokken, die met tentamens en opdrachten werden afgesloten waarmee het vereiste aantal punten kon worden behaald. Op die manier moest er een snellere en betere doorstroom naar het tweede jaar worden gerealiseerd.

Bij N=N was compensatie mogelijk: wie twee onvoldoendes haalde bij tentamens, kon dat compenseren met de hogere cijfers die bij tentamens voor andere blokken waren behaald. Het gemiddelde cijfer moest een 6,0 zijn. De eerste resultaten waren al meteen bemoedigend: de percentages studenten die bij de vier studierichtingen in één jaar zestig studiepunten vergaarden schoten omhoog. De conclusie luidde dan ook dat N=N precies deed waarvoor het was bedoeld.

De afgelopen jaren zien we dat steeds meer universitaire zekerheden ter discussie staan, hetgeen ook gevolgen heeft voor de faculteit. Een daarvan was het voornemen van minister Dijkgraaf van Onderwijs om de norm binnen het zogenoemde bindend studieadvies te verlagen. Als reden om dit te doen noemde de minister het welzijn van de studenten. De norm (die per universiteit verschilt van 45 tot 60 studiepunten) legt zo'n druk op de student, dat die in een voortdurende spanning verkeert om de punten te vergaren, wat zijn of haar gezondheid over het algemeen niet ten goede komt. Het is de vraag of dit standpunt ook door een nieuw kabinet zal worden opgevolgd. Hoe dan ook overweegt de Erasmus Universiteit de norm van zestig studiepunten naar beneden bij te stellen, en wel tot dertig studiepunten.

Met de eventuele verandering van het BSA zal misschien ook het principe van 'Nominaal = Normaal' op de helling moeten en waarschijnlijk in de nabije toekomst niet meer toe te passen zijn. Bij psychologie werd bovendien in het verleden gebruikgemaakt van eenzelfde regeling voor latere jaren, het zogenoemde jaarklassenstelsel, dat vereiste dat ook in het tweede studiejaar een vastgesteld aantal studiepunten werd behaald. De hierbij behorende compensatieregeling kwam ter discussie te staan. Wie in twee jaren voor dezelfde vakken (bijvoorbeeld statistiek) onvoldoendes had gehaald, kon die twee jaar achter elkaar met voldoende van andere vakken compenseren. Dat betekende dat sommige studenten die voor hetzelfde vak twee keer een onvoldoende hadden gehaald, toch tot het volgende jaar werden toegelaten, terwijl hun kennis van dat vak duidelijk tekortschoot.

De visitatiecommissie Psychologie was het met die gang van zaken niet eens en adviseerde deze regeling te veranderen. De faculteit kon weinig anders dan dit dringende advies opvolgen.

Duurt het academisch jaar te lang?

Een ander aspect van de universiteitswereld dat onder druk staat, is de lengte van het academisch jaar. Dat is nergens zo lang als in Nederland, en vergeleken met andere universiteiten is het academisch jaar aan de Erasmus Universiteit en zeker ook de ESSB uitzonderlijk lang. Met acht blokken van vijf weken, lange tijd de norm bij de faculteit, komt het academisch jaar aan de EUR, beginnend in het begin van september, al op veertig weken. Voeg daarbij de periode waarin studenten herkansingen voor tentamens kunnen maken en het totaal bereikt al snel de 45 weken. Het EUC wijkt hier overigens van af. Hier wordt het collegejaar in juni afgerond. Het EUC sluit hiermee enigszins aan op universiteiten in veel andere landen in Europa die pas in oktober beginnen en in mei klaar zijn.

Het lange studiejaar zorgt voor te weinig rustmomenten bij de studenten en bij het universiteitspersoneel. Dat betekende onder meer dat internationale studenten op belangrijke momenten niet terug naar huis konden. Minister van Onderwijs Van Engelshoven, werkzaam tijdens het derde kabinet Rutte, wilde daarom met universiteiten in gesprek om het academisch jaar anders en liefst slimmer in te delen. Minister Dijkgraaf, Van Engelshovens opvolger in het vierde kabinet Rutte, nam zich voor met dat voornemen aan de slag te gaan en met de universiteiten een proef te nemen met zo'n andere

Een leven lang leren: ESSB Academy

Een van de wensen die bij de universiteit leven, is ook onderwijs te bieden aan mensen die niet direct van school komen, maar op latere leeftijd hun kennis willen bijspijkeren of nog aan een nieuwe studie willen beginnen. Dit idee van een leven lang leren, *life long learning*, heeft te maken met het idee dat de universiteit ook een instelling wil zijn die voor de maatschappij een grotere waarde heeft dan alleen maar te bestaan voor een specifieke groep studenten, een groep die doorgaans vooral bestaat uit mensen van jonge leeftijd. Met het aanbieden van onderwijs voor alle leeftijdscategorieën vergroot de universiteit haar waarde in de samenleving aanzienlijk, terwijl op die manier waarschijnlijk de vermindering van de internationalisering enigszins is op te vangen: instroom van alle leeftijden vergroot het aantal studenten. Ook is het voornemen de alumni van de ESSB hierbij te betrekken, onder andere om hiermee ook de verbinding met de alumni te versterken.

Met de ESSB Academy, ook onderdeel van het eerste strategische plan van Victor Bekkers, richt de faculteit zich al met het aanbieden van maatschappelijk actuele cursussen van korte duur op hoogopgeleide professionals in het publieke domein die verlegen zitten om een wetenschappelijke steun in de rug. De ESSB Academy biedt leergangen buiten de reguliere en gebruikelijke stromen van gangbare vormen van onderwijs. De bedoeling is om wetenschappelijke inzichten zodanig aan de praktijk van alledag te koppelen, dat voor de cursisten werkbare oplossingen in zicht komen, waarmee zij in hun eigen situatie verder kunnen werken. Ook de ESSB Academy prijst zichzelf aan als een leerinstituut dat midden in de Rotterdamse samenleving staat, die zich voordoet als een levend laboratorium.

De cursussen die de ESSB Academy aanbiedt, kenmerken zich door een grote verscheidenheid aan onderwerpen. De cursus 'Regie in netwerken en ketens' richt zich op het effectief en uiteindelijk succesvol samenwerken in netwerkketens. Met de cursus 'Nudging: sturen op gedrag' kunnen de belangstellenden leren hoe het menselijke gedrag werkt en hoe dat is te beïnvloeden door gebruik te maken van *nudging*, een gedragspsychologische techniek waarmee mensen er vrijwel onmerkbaar toe worden aangezet hun gedrag te veranderen. Het aantal cursussen van de ESSB Academy zou nog verder moeten groeien, evenals het aantal cursisten, om volledig kostendekkend te kunnen opereren.

indeling. Doel was om de werkdruk te verlagen, zodat wetenschappers meer tijd overhouden om onder meer aan hun wetenschappelijke werk te kunnen toekomen. Hoewel nog niets zeker is over het doorgaan van zo'n proef, is wel duidelijk dat de lengte van het academisch jaar als discussiepunt niet snel van de agenda zal verdwijnen. Dat geldt ook voor de EUR, die zelf ook ideeën heeft ontwikkeld hoe een eventuele verkorting van het academisch jaar concreet vorm te geven.

In elk geval beijverde onderwijsdecaan Bram Steijn zich ervoor om bij de meest recente onderwijsherziening die in het studiejaar 2022-2023 inging, het aantal rustmomenten te verhogen. Rond de jaarwisseling is er inmiddels een rustpauze van drie weken. Het aantal van acht blokken waarin het studiejaar is opgedeeld, is teruggebracht naar vier blokken van negen weken. De blokken zijn langer geworden. Bij de bacheloropleidingen van pedagogische wetenschappen, sociologie en bestuurskunde is daarbij afgestapt van het principe dat er slechts één vak gelijktijdig wordt gedoceerd. Bij psychologie geldt dit principe anno 2024 nog wel. De facto is het academisch jaar aan de ESSB dus met een aantal weken verkort – zij het dat dit in de masterfase vanwege het schrijven van een scriptie nog niet helemaal is gelukt. Ook daar wordt bezien in hoeverre verkorting mogelijk is.

Rem op internationalisering

De huidige tendens is om de groei van de universiteit enigszins te beperken omdat die het maximum van haar kunnen lijkt te hebben bereikt. Ook gaan in de Tweede Kamer stemmen op om de internationalisering, de grote aanjager van het groeimodel, terug te draaien. Hierop heeft

minister van Onderwijs Dijkgraaf een wetsvoorstel ingediend dat ervoor zorgt dat het aantal Engelstalige bachelorvakken tot een derde van het aanbod gereduceerd wordt.

Terwijl internationalisering jarenlang de toverformule was om een groeiend aantal studenten van soms ver over de grenzen te verleiden in ons land een universitaire studie te beginnen, is het taalbeleid nu juist een middel geworden om de verdere internationalisering van het wetenschappelijk onderwijs af te remmen. Wanneer het aantal internationale studenten zal afnemen heeft dat hoe dan ook consequenties. Op facultair niveau zal er sprake zijn van minder budget en van het noodzakelijkerwijs terugdringen van de *international class room*. Bovendien zal de aantrekkingskracht van de EUR voor een internationale staf afnemen, wat ook gevolgen heeft voor het aanzien van de stad Rotterdam.

Vormen van samenwerking in het onderwijs

Nadat in 2022 de accreditatie toegekend is aan de Educatieve Master Primair Onderwijs (EMPO) is de opleiding in 2022/2023 onder leiding van ESSB-hoogleraar Sabine Severiens van start gegaan. EMPO leidt leraren op voor het basisonderwijs in een grootstedelijke context met pedagogiek als basis. Met hun wetenschappelijke vooropleiding, kennis en vaardigheden leveren universitair opgeleide leraren een belangrijke bijdrage aan het basisonderwijs en de diversiteit in schoolteams. Zij zijn daarmee in staat om inzichten uit onderzoek te vertalen naar het basisonderwijs. EMPO is een tweejarige voltijdsopleiding die bachelorstudenten sociale wetenschappen op universitair masterniveau opleidt tot academische leraar basisonderwijs. Met de EMPO behalen studenten een master of science-grad inclusief onderwijsbevoegdheid voor het basisonderwijs.

De EMPO is een samenwerking aangegaan met het Nederlands Instituut voor Onderwijs en Opvoedingszaken (NIVOZ). Dit instituut is betrokken geweest bij de totstandkoming, toekenning en ontwikkeling van het curriculum. De opleiding richt zich vooral op het onderwijs op Rotterdam Zuid en wil de studenten zo veel mogelijk in aanraking brengen met de grootstedelijke context waarin zij later kunnen gaan werken. Om die reden wordt een deel van de opleiding gegeven bij een vestiging van NIVOZ op Rotterdam Zuid.

Een andere partner waarmee ESSB in het onderwijs samenwerkt, is het Institute for Housing and Urban Development Studies (IHS). Het IHS is in 1958 opgericht als internationale tak van het befaamde Bouwcentrum. Het had oorspronkelijk de taak om de kennis die bij de wederopbouw van het in de oorlogsjaren zwaar gebombardeerde Rotterdam was opgedaan op een internationaal niveau te verspreiden. Vooral ontwikkelingslanden moesten van deze kennis profiteren. De nadruk kwam steeds meer te liggen op het verstrekken van informatie om op zo goedkoop mogelijke wijze goede huisvesting te bieden. Het aantal cursisten nam snel toe. In 2000 verhuisde IHS naar Campus Woudestein. Het werd in 2004 een onafhankelijk instituut in de vorm van een bv onder de vleugels van de Erasmus Universiteit Holding (EUR Holding). De onderwijsaccreditatie berust bij ESSB, omdat dergelijke accreditaties niet aan bv's worden toegekend. Het is eveneens de reden dat IHS in het aangeboden studieprogramma nauw met de faculteit samenwerkt, zoals in het masterprogramma Urban Governance of Inclusive Sustainable Cities dat in samenwerking met bestuurskunde wordt gegeven. De studenten zijn vooral afkomstig uit het buitenland, en daarmee paste het IHS naadloos in het streven naar groei en internationalisering van niet alleen de universiteit, maar ook de faculteit.